

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2025-YIL APREL. NAVBATDAN TASHQARI SON

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 441 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич	
YaShIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASH TIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI	19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich	
РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ	26
Гулямов Саидахор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акрамович, Очилов Акрам Одилович	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI	33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov	
ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	38
Татьяна Юрьевна Анопченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов	
TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY	49
Nikonov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI	53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ	59
Зокирова Нодира Каландаровна	
KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI	64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov	
EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH	73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
INNOVASION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	81
Raxmatulla Ergashev	
KARTOSHKKA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayyo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich	
YASHIL IQTISODIYOT – INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI	90
Mirzayev Kulmamat Djanakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	93
Сайёра Насимовна Хамраева	
SABZAVOT (SHIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVCHAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDA YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich	
ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	101
Ivatov Irisbek	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi	
GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH	110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova	
OLIY TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI	113
Musayev Bekjon Shukurillayevich	

TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI	116
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	120
Орипов Ильхом Абдуллаевич	
Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан	128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович	
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	133
G.Erkayeva	
Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni	138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	141
Фазлитдин Бахадирович Аминов	
RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH.....	145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov	
Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar	150
Abipova Gulmira Salavatdinovna	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI.....	153
Xusainov Oybek Jabborovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI.....	156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi	
CHORVACHILIK KLASSTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR	161
Xusainov Oybek Jabborovich 161	
HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHİYATINI VAHOLASH	165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov	
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева	
Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar.....	174
Djurayev Olimjon Narkulovich	
USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS....	178
Ochilova Nargiza Akramovna	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	181
Xidayatova Nigora Shorakibovna	
IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI.....	184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li	
TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	189
Qosimov Jahongir	
РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ.....	192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович	
O'zbekistonda turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirishda dual ta'limdan foydalanishni boshqarish.....	196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi	
МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	201
Nasiba Ergasheva	
KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI	207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna	
ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ	211
Номазов Бахром Бобомурадович	

ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	215
Алимова Азиза Шерзатовна	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT	219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi	
O‘ZBEKISTONNING “YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI”NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI	224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	227
Алимова Муниса Юлчиевна	
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ.....	232
Расулов Нозимжон Набиджонович	
AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O‘SISH: SABAB–OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO‘LGAN ORTIQCHA TO‘LOVLARINI VOJXONA TO‘LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o‘g‘li	
ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGIDA “IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOPERATIV” TASHKIL ETISH ORQALI TA‘MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH.....	248
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHI UCHUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI.....	254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURSLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR	258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich	
BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG‘IMINI BAHOLASH METODIKASI.....	262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	266
Хусаинов Равшан Рахимович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	272
Раимова Муборак Джураевна	
“YASHIL IQTISODIYOT”NING ASOSIY XUSUSIYATLARI	276
Djumayev Asqar Xaydarovich	
RAQAMLI MARKETINGNING ISTE‘MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA’SIRI.....	281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O‘tkir	
HUDUDNING IJTIMOIY-IQTISODIY SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	287
SH.A. Buriyev	
SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO‘RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH.....	291
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O‘ZGARISHINI YENGISHDAGI O‘RNI VA GLOBAL HAMKORLIK.....	295
Usmonov Murodjon Xolmurod o‘g‘li, Ulug‘bek Eshmaxmatov	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	299
Абдулов Дамир Рустамович	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI	305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna	

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	308
Туляганова Шахноза Самукджановна	
O‘TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O‘G‘IT ME‘YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ	315
Уралов Элшод, Вельм М.В.	
DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	320
Abdiev Alimardon	
ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА.....	322
Мухаммадбобур Салимов	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR.....	326
Suyunov Jabbor Mahmudovich	
“SALOHIYAT” TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOY MOHIYATI.....	331
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN‘IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	334
Salimov Muhammadbobur Qodir o‘g‘li	
O‘QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	337
Tilakov Sherzod	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI.....	340
Sattarov Umirzoq, Ro‘ziev Zafar Ikromovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI.....	343
Xazratov Sarvar Ibragimovich	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	348
G‘aniyev Shaxzod Shuhrat o‘g‘li, O‘rinov Diyorbek Xolmo‘min o‘g‘li	
QASHQADARYO VILOYATI O‘QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	353
Tilakov Sherzod Akbarovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO‘NALISHLARI.....	357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi	
OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O‘ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA.....	360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich	
Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана.....	365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи	
Korxonada moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili.....	370
M.O. Musurmonova	
DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	377
Kadirov Lutfulla Khalimovich	
PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION	381
Sharopov Temirmalik Rustam o‘g‘li	

“YASHIL” IQTISODIYOT TAMOYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH	385
U.Shukurov	
Foreign experiences in attracting investments in service industries	390
Hazratkulov Shahboz Boboqul oqli	
YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI	394
Babayeva Lola Ibragimovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR.....	398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	404
Safarov Sh. S.	
IJTIMOYIY MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz	
«Государственный финансовый контроль: Казначейский контроль в бюджетном процессе и перспективы его развития».....	415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов	
YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIY JIHATLARI.....	421
Urozoza Shaxlo Hasan qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li	
PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN	431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	

YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA

G.Erkayeva

Qarshi davlat universiteti, i.f.n., prof.

Annotatsiya: Ushbu maqolada global va milliy miqyosda yashil iqtisodiyotning rivojlanish bosqichlari, har bir bosqichning maqsadlari va qabul qilingan hujjatlar ahamiyati batafsil yoritilgan. Shuningdek, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish zarurati va dolzarbligi qiyosiy tahlillar asosida asoslangan.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, konsepsiya, yashil iqtisodiyot, ekologiya, Bruntland komissiyasi, Rio deklaratsiyasi, Kioto protokoli, Parij iqlim kelishuvi.

Abstract: The article examines in detail the stages of green economy development at the global and national levels, the goals of each stage, as well as the significance of the adopted documents. The necessity and relevance of the transition to a green economy in Uzbekistan is also based on a comparative analysis.

Key words: sustainable development, concept, green economy, ecology, Brundtland Commission, Rio Declaration, Kyoto Protocol, Paris Climate Agreement.

Аннотация: В статье подробно рассматриваются этапы развития зеленой экономики на глобальном и национальном уровнях, цели каждого этапа, а также значение принятых документов. Необходимость и актуальность перехода к зеленой экономике в Узбекистане также основана на сравнительном анализе.

Ключевые слова: устойчивое развитие, концепция, зеленая экономика, экология, Брунтландская комиссия, Декларация Рио, Киотский протокол, Парижское климатическое соглашение.

KIRISH

So'nggi o'n yillik davrda ko'plab davlatlar "Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasini o'zining strategik ustuvor vazifalaridan biri sifatida qabul qilmoqda. Atrof-muhitni muhofaza qilish borasidagi asosiy g'oyalar va tamoyillar xalqaro miqyosda belgilab qo'yilgan bo'lsa, aniq dastur va maqsadli ko'rsatkichlar milliy darajada amalga oshiriladi. Parij kelishuvi doirasida O'zbekiston 2030-yilgacha issiqxona gazlarini chiqishini YAIMga nisbatan 35%ga kamaytirish bo'yicha olgan majburiyatlarini tasdiqlaydi. Bu maqsadga erishish uchun "2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" qabul qilindi [1]. Natijada, energiya samaradorligini ikki baravarga oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushini 25%dan ziyodga yetkazish, sanoat korxonalarini infratuzilmasini modernizatsiya qilish asosida ular energiya samaradorligini kamida 20%ga oshirish va sanoat jarayonlariga ekologik xavfsiz texnologiyalarni qo'llash nazarda tutilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga oid nazariy va amaliy masalalar ko'plab olimlar va tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Bu tadqiqotlar energiya samaradorligi, tiklanuvchi energiya manbalari, resurslarni tejash va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi ijtimoiy-iqtisodiy muammolar bilan chambarchas bog'liqdir.

Xususan, xorijiy olimlardan S. Beder, G. D. Sweeney, Herman Daly, Joshua Farley, Robert Costanza, David Stern, Markus Hagedorn, Tim Jackson kabi olimlarning tadqiqotlarida yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari, salohiyati, o'lchamlari, muammolari va ularni hal etish yo'llari haqida fikrlar bildiriladi.

Shuningdek, MDH mamlakatlari olimlaridan V. Frolov, A. Shevchuk, A. Lebedev, N. Grigoryeva, Y. Danilovlarning yashil iqtisodiyotga oid muhim tadqiqotlarini keltirish mumkin. Ularning tadqiqotlarida yashil iqtisodiyotning asoslari, tamoyillari, yashil iqtisodiyot modellari, mexanizmlari, energiya samarador texnologiyalar va ularni tadbiq etish istiqbollari, yashil iqtisodiyotni barqaror iqtisodiy o'sishga ta'siri kabi masalalar o'rganilgan.

Mahalliy olimlar va tadqiqotchilardan A. Vaxabov, Sh. Xajibakiyev, A. A. Isadjonov, Z. Nurov, N. I. Abdurahmonov, Sh. A. Sultonov, M. M. Hamdamovlar O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga oid muhim tadqiqotlar olib borganlar.

Biroq, e'tirof etish lozimki, yashil iqtisodiyot bilan bog'liq asosiy nazariya va tushunchalarni aniqlash va tavsiflash va ularning barqarorlik bilan bog'liqligini ko'rsatish hali to'liq o'z yechimini topgani yo'q. Shu sababli, mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim omillari tahlillari dolzarbdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasining Prezidenti va hukumatining mavzuga oid qaror va farmonlari, "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" hamda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP) hujjatlari asos qilib olingan. Tadqiqotda induksiya va deduksiya, tizimli yondashuv, tahlilning mantiqiy va taqqoslama usullari, statistik tahlil usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Barqaror rivojlanish (Sustainable Development) o'zaro bog'liq bo'lgan iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatdan uzluksiz, davomiy rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan konsepsiya bo'lib, uning asosiy maqsadi – resurslardan kelajak avlod ehtiyojlari uchun saqlab qolgan holda foydalanish, tabiatga zarar keltirmasdan, o'zgarishlarga mos rivojlanishni ta'minlashdir. Agar mamlakatlarda iqtisodiy o'sishga asosan qayta tiklanmaydigan tabiiy resurslarni qazib olish va foydalanish hisobiga erishiladigan bo'lsa, ularning kamayib borishi kelajakda barqaror o'sish darajasiga xavf tug'diradi.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasini ilk bor 1987-yilda Brundtland komissiyasi tomonidan "Bizning umumiy kelajagimiz" nomli hisobotda yanada aniqlashtirildi. Unda ilk bor barqaror rivojlanishga ta'rif berilgan: "Barqaror rivojlanish – bu hozirgi avlodlar o'z ehtiyojlarini qondirishga harakat qilib, kelajak avlodlar uchun imkoniyatlar qoldirishga qaratilgan rivojlanish" deb qayd etilgan [4].

Barqaror iqtisodiyotning asosiy yo'nalishlaridan biri - yashil iqtisodiyot bo'lib, u ekologik, energetik va texnologik rivojlanish yo'nalishlarini qamrab oladi. Yashil iqtisodiyot (Green Economy) – ekologik barqarorlikka erishish maqsadida iqtisodiyotni qayta tashkil etish modelidir. Uning asosiy maqsadi - atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish, resurslardan samarali foydalanish hamda iqtisodiy o'sish bilan ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan. Yashil iqtisodiyot energetika, transport, sanoat, qishloq xo'jaligi va boshqa sohalarda ekologik tadbirlarni qo'llashni nazarda tutadi.

Yashil iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishini bir nechta bosqichlarga bo'lish mumkin (1-jadval).

1-jadval.Yashil iqtisodiyotni rivojlanish bosqichlari.

Bosqichlar	Tadbirlar	Qabul qilingan hujjatlar va mazmuni
1-bosqich (1970-1980 yillar)	BMT Atrof-muhit konferensiyasi (UN Conference on the Human Environment) - Stokgolm konferensiyasi (1972 yil).	"Stokgolm deklaratsiyasi". 26 ta prinsipdan iborat bo'lib, bu prinsiplar insonlarning tabiat bilan barqaror munosabatda bo'lishini ta'minlashga qaratilgan.
2-bosqich (1980-2000 yillar)	- 1987 yilda Brundtland komissiyasi (World Commission on Environment and Development - WCED) tashkil etildi.	Barqaror Rivojlanish Konsepsiyasi (1987); BMTning Barqaror Rivojlanishga oid strategiyasi, bunda "Barqaror rivojlanish" tushunchasini birinchi marta to'liq belgilab berdi.
	- 1992 yilda BMTning Braziliyada bo'lib o'tgan BMTning "Atrof-muhit va Rivojlanish" bo'yicha sammiti (Rio Earth Summit).	- "Rio deklaratsiyasi" va "Atrof-muhit va rivojlanishga oid harakatlar" kabi muhim hujjatlar qabul qilindi. Atrof-muhit va barqaror rivojlanishga oid umumiy prinsiplarni shakllantirdi. Shuningdek, Rio sammiti "Barqaror rivojlanish maqsadlari" (SDGs) bo'yicha ilk asoslarni shakllantirdi.
3-bosqich (2000-yillardan boshlab hozirgi davrlarni qamrab oladi.	- 1997 yilda BMT tomonidan Yaponiyaning Kioto shahrida Atmosfera nisbatan issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish bo'yicha o'tkazilgan uchinchi ekologik konferensiya (COP3)	- Bu protokol, mamlakatlarga o'z atmosferasiga zararli gazlarning emissiyasini kamaytirish uchun belgilangan miqdordlarda qisqartirish vazifasini qo'ydi. Ushbu protokol har bir rivojlangan mamlakatlar uchun maxsus emissiyani kamaytirish kvotalarini belgiladi, rivojlanayotgan mamlakatlarga esa maxsus shartlar qo'ydi.
	-2012 yilda Rio-de-Janeyro shahrida "Rio+20" sammiti tashkil qilindi.	Rio+20 Deklaratsiyasi qabul qilinib, unda global miqyosda yashil iqtisodiyotga o'tish, ekologik soflikni saqlab qolish va ijtimoiy adolatni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy qadamlar belgilab olingan.
	-2015 yilda Parij iqlim kelishuvi (Paris Agreement) imzolandi.	Parij iqlim kelishuvi issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish va global iqlim o'zgarishlariga qarshi global harakatni kuchaytirishga qaratilgan. Bu kelishuv, iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq tahdidlarga qarshi yuqori darajada xalqaro hamkorlikni mustahkamlash maqsadini qo'ydi.

* Muallif ishlanmasi

Ba'zi adabiyotlarda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlarning ilk bosqichi 1950-1980 yillarni qamrab olishi haqidagi ma'lumotlar keltirilsada [7,9], ko'pchilik **birinchi bosqich** sifatida 1970-yillarga to'g'ri kelishini qayd etishadi. Bu davrda ekologik muammolar global darajada muhokama qilina boshladi. 1972 yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tomonidan tashkil etilgan Stokgolm ekologik konferensiyasi ekologiya va iqtisodiyot o'rtasidagi bog'liqlikka e'tibor qaratishda muhim ahamiyat kasb etib, bu bosqichda ekotizim va barqaror rivojlanish prinsiplari shakllandi [3]. Yashil iqtisodiyotga e'tiborning kuchayishi bilan bog'liq 1980-2000 yillarni ikkinchi bosqich davri sifatida e'tirof etish mumkin. Bu bosqich resurslardan tejamli foydalanish masalalarini atrof-muhit muhofazasi bilan uzviylashgan yangi iqtisodiy modellarning shakllanishi va rivojlanishi bilan ahamiyatlidir. BMT tomonidan 1987-yilda tabiat, ekotizimlar va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash hamda kelajak avlodlar ehtiyojlari uchun resurslarni saqlashni nazarda tutuvchi "Barqaror rivojlanish konsepsiyasi"ni ishlab chiqish maqsadida Brundtland komissiyasi (World Commission on Environment and Development - WCED) tashkil etildi. Komissiyaning "Bizning umumiy kelajagimiz" nomli hisobotida "barqaror rivojlanishning asosiy maqsadi insonlar ehtiyojlarini qondirish, ayniqsa, kambag'allik va ijtimoiy adolatni ta'minlash" ekanligi qayd etilgan bo'lib [9], bular hozirda barqaror rivojlanishning asosiy tamoyillari va mezonlariga aylanib ulgurgan. Ta'kidlash joizki, Barqaror rivojlanish konsepsiyasi global miqyosda tan olinib, ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy o'sish modellari yaratila boshladi, xalqaro miqyosda Rio deklaratsiyasi va Kioto protokoli kabi muhim hujjatlar qabul qilindi.

Rio deklaratsiyasi, 1992 yilda Braziliyada bo'lib o'tgan BMTning "Atrof-muhit va Rivojlanish" bo'yicha sammiti (Rio Earth Summit) da barqaror rivojlanish konsepsiyasini jahon miqyosida tan olish va tabiatni himoya qilishning muhimligiga diqqatni qaratish maqsadida qabul qilingan. Deklaratsiyada jami 27 ta asosiy tamoyillar va tavsiyalar belgilangan bo'lib, ularning bosh g'oyasi - ekologiyani muhofaza qilish, inson huquqlarini hurmat qilish va ijtimoiy adolatni ta'minlashga yo'naltirilgan. Ushbu sammit doirasida ishlab chiqilgan global barqaror rivojlanishni 21-asr davomida amalga oshirishga yo'naltirilgan "Yo'l Xaritasi ("Agenda 21")" barqaror rivojlanishning aniq maqsadlariga erishish uchun belgilangan strategik yo'nalishlar va aniq qadamlarni o'z ichiga olgan boshlag'ich hujjat hisoblanadi.

Kioto protokoli, BMT tomonidan 1997 yilda Yaponiyaning Kioto shahrida o'tkazilgan ekologik konferensiyasida (COP3) imzolangan xalqaro bitim bo'lib, u atmosferaga chiqarilayotgan issiqxona gazlar (ayniqsa, uglerod dioksidi) hajmini kamaytirish orqali global isishning oldini olish maqsadini ko'zlaydi. Bu protokolda rivojlangan mamlakatlar uchun uglerod emissiyalarini kamaytirish bo'yicha aniq majburiyatlar belgilangan bo'lib, 2005 yildan kuchga kirgan.

2000-yillardan boshlab hozirgacha davom etayotgan va taxminan 2030-yillarni ham qamrab oladigan yashil iqtisodiyotga global o'tish davrini uchinchi bosqich sifatida e'tirof etish mumkin. Iqtisodiy adabiyotlarda bu bosqich "Barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan iqtisodiy transformatsiya" (Transition to sustainable economic transformation) nomi bilan ham atalmoqda. Bu bosqichning ahamiyati iqtisodiy rivojlanishni ekologik va ijtimoiy jihatdan barqarorlashtirishda, ya'ni ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy muammolarni kompleks hal qilishga javob berishga qaratilganligida namoyon bo'ladi. Bu bosqichning xususiyati iqlim o'zgarishi sharoitida ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy transformatsiyalashning global rivojlanish strategiyalarini rivojlantirishga qaratilganligida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, 2012 yilda Rio-de-Janeyro sammitining 20 yilligiga bag'ishlab, tashkil qilingan "Biz istagan kelajak" (The Future We Want) mavzusi ostidagi "Rio+20" sammitida barqaror rivojlanishning yangi strategiyalari va yo'nalishlari belgilab olindi. Ushbu sammitda Rio+20 Deklaratsiyasi qabul qilinib, unda global miqyosda yashil iqtisodiyotga o'tish, ekologik soflikni saqlab qolish va ijtimoiy adolatni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy qadamlar belgilab olingan. 2015 yilda Parij iqlim kelishuvi (Paris Climate Agreement) imzolanib, mamlakatlar o'rtasida iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashishi uchun barcha ishtirokchi davlatlar oldiga atmosferaga uglerod gazlari emissiyasini kamaytirish orqali global isishni Selsiy bo'yicha 1,5-2,0 darajada ushlab turishga erishish maqsadini qo'ydi. Tahlillarga ko'ra, sayyoramizda 2030 yilga kelib atmosferaga chiqarilayotgan tashlanmalarning umumiy hajmi 55 gigatonna yetishi mumkin. Haroratni 1,5-2 darajada ushlab turish uchun tashlanmalar miqdori 40 gigatonnadan oshmasligi zarur. Shu sababli Parij kelishuvi doirasida rivojlanayotgan, kambag'al hamda ekologik muammolar bilan to'qnashayotgan mamlakatlarga moliyaviy-texnik yordam ko'rsatish hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini yaratish bo'yicha strategiya va chora-tadbirlar muhokama qilindi. Shuningdek, aynan shu yilning sentabr oyida BMTning 70-assambleyasida "2030-yilgacha barqaror rivojlanish maqsadlari (The 2030 Agenda for Sustainable Development-SDGs)" qabul qilindi. Ushbu hujjat bilan jahonda barqaror rivojlanishning 17 ta maqsadi va 169 ta aniq vazifa belgilanib, bular 2030 yilgacha global miqyosda ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta'minlash masalalarini qamrab olgan. O'zbekiston 1993 yilda BMTning Iqlim o'zgarishi to'g'risidagi doiraviy konvensiyasiga qo'shildi, 1999 yilda esa Kioto protokolini, 2017 yilda Parij bitimini imzoladi. O'zbekistonda ilk ekologik muammo va tushunchalar 1950-yillardan, Orolning qurishi oqibatida yuzaga kela boshladi. Parij bitimi Orolbo'yi ekologik inqirozi, atrof-muhit ifloslanishi, cho'llanish, qurg'oqchilik, iqlim o'zgarishi kabi salbiy oqibatlari bilan kurashish, xalqaro hamkorlik, iqlimiy grantlar va boshqa investitsiya resurslarini jalb qilish imkoniyatini beradi [2]. Bitimni amalga

o'shiring yuzasidan milliy miqyosda belgilanadigan hissa bo'yicha – 2030 yilga qadar issiqxona gazlarining yalpi ichki mahsulot birligiga nisbatan solishtirma ajratmalarini 2010 yildagi darajadan 10 foizga qisqartirish miqdoriy majburiyatini qabul qildi. Bugungi kunda yurtimizda ekologik xavfsizlikni ta'minlash uchun izchil institutsional va tashkiliy choralar ko'rilmoqda. Aytish joizki, mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish, avvalombor, global, milliy va mahalliy miqyosda yuz berayotgan ekologik jarayonlarni hisobga olgan holda tarkibiy va institutsional o'zgarishlar strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirishga bevosita bog'liq. Qayd etish joizki, bugungi kunda O'zbekistonda ekologiyaga zarar yetkazmagan holda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va aholi salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan hamda tegishli xalqaro normalarga mos huquqiy baza yaratilgan. 2019 – 2030 yillar davrida O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi qabul qilindi. Unga ko'ra iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari energiya samaradorligini oshirish; energiya resurslari iste'molini diversifikatsiyalash va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish; iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va tabiiy ekotizimlarni asrash; “yashil” iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarini ishlab chiqish kabilar strategiyaning ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilandi. Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini amalga oshirish orqali 2030 yilgacha bo'lgan davrda quyidagi natijalarga erishish mo'ljallanmoqda:

2-jadval.O'zbekistonda 2030 yilda “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi maqsadli ko'rsatkichlari.

T/r	Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2030 yilda kutilayotgan natija
1	Issiqxona gazlarini 2010 yilga nisbatan solishtirma ajratmalari	%	35 foizga qisqartirish
2	Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini ishlab chiqarish quvvati	GVt	15 gigavatga oshirish
3	Elektr energiyasini ishlab chiqarishda qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushi	%	30 foizdan ko'proqqa oshirish
4	Sanoatda energiya samaradorligi	%	20 foiz
5	Suv tejavchi sug'orish texnologiyalarini joriy etish	ga	1mln.gektar
6	Yashil maydonlar	%	30 foiz
7	O'rmon fondi zahiralari ko'rsatkichlari	metr/kub	90 mln
8	Qattiq maishiy chiqindilarni qayta ishlash	%	65 foizdan oshirish

*Muallif ishlanmasi

Bu o'rinda taqqoslash uchun, O'zbekistonda 2020 yilda qayta tiklanadigan energiya manbalari (quyosh, shamol, suv, biomassa energetika hamda geotermal energiya) ulushi 3% ni tashkil etib, mamlakatning umumiy energiya zaruriyatining 97% tabiiy gaz va uglerod manbalaridan qamrab olingan. 2020 yilda O'zbekistonda 208 million tonnaga yaqin issiqxona gazlari (CO₂) emissiyalangan bo'lib, shundan energetika va transport sektorining ulushi qariyb 61 foizni tashkil etgan. Mamlakatimizda iste'mol qilinadigan suvning 85 foizi transchegaraviy, ya'ni, tashqaridan keladi. Suv resurslarining 90 foizi esa qishloq xo'jaligida ishlatiladi. Mutaxassislar fikricha, iqlim o'zgarishi hamda Afg'onistonda Qo'shtepa kanalini qurilishi Amudaryo havzasida 2030 yilga borib qariyb 30 foizga qisqarishi mumkin. Suvni umumiy qisqarishi Qo'shtepa kanali va iqlim o'zgarishi hisobiga 2028 yilda 18,9 foizgacha, 2030 yilda 29,4 foizgacha yetishi mumkin [10], bu esa mamlakatimiz va uning mintaqalarida suv tanqisligi muammosi sababli jiddiy muammolarni tug'diradi. Shu sababli suv tejavchi innovatsion sug'orish texnologiyalarini joriy etish dolzarbdir. O'zbekistonda suv tejavchi texnologiyalar bilan qamrab olingan maydonlar 2017 yilda 28 ming gektar bo'lgan bo'lsa, 2024 yilda 1,9 million gektarga, shu jumladan, tomchilatib sug'orish 561 ming gektarga yetkazildi. Tejamkor texnologiyalardan foydalanish hisobiga joriy yilda 2 milliard kub metr suv tejatishiga erishildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistondagi hozirgi ekologik holatni uzoq yillar davomida amalga oshirilgan iqtisodiy rivojlanish tendensiyalarning natijasi sifatida baholash mumkin. Ekologik tizimda kuzatilayotgan ba'zi salbiy o'zgarishlar, yillar davomida qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan nooqilona foydalanish, chiqindilar utilitatsiyasi bilan muammolar, sanoatni rivojlanish sur'atlarini hamda urbanizatsiya jarayonlarini tezlashishi kabilar tabiiy resurslar va energiya sarfini ko'payishi, atrof-muhitni ifloslanishi kabi muammolarni yuzaga kelishiga sabab bo'ldi. Bu esa mamlakatimizda barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun tabiiy resurslardan foydalanishda yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan yangi iqtisodiy modellarga o'tish zaruriyatini tug'dirmoqda. Yuqoridagi

fikrlarga asoslanadigan bo'lsak, O'zbekistonda barqaror rivojlanishni ta'minlash maqsadida yashil iqtisodiyotga o'tishning eng muhim omillariga e'tibor qaratish lozim. Bu omillar quyidagilar:

- Qayta tiklanadigan energiya manbalarini ishlab chiqarish uchun quyosh, shamol va biomassa energiyasini ishlab chiqarishga sarmoyalar kiritishni oshirish;

- Atrof-muhitni muhofaza qilish va uglerod chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan milliy va qonunchilikni va strategik dasturlarni takomillashtirish;

- Energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni qayta ishlash, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini qo'llashning innovatsion texnologiyalarini joriy etish;

- Qishloq xo'jaligi uchun zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy qilish, suvni tejash tizimlari orqali bu muammoni kamaytirish;

- Aholining ekologik savodxonligini oshirish hamda yashil iqtisodiyot bo'yicha mutaxassis kadrlar tayyorlash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar qo'llash.

Yashil iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishi bir qator bosqichlarda amalga oshirilib, bunda global ekologik muammolar, iqtisodiy rivojlanish va barqarorlikka qaratilgan harakatlar uzviy bog'likda amalga oshiriladi. Yashil iqtisodiyotga o'tish har bir mamlakatning o'z moslashish strategiyasiga bog'liq bo'lib, uning natijalari atrof-muhitni saqlash va aholi uchun barqaror rivojlanish shartlarini yaratishga yordam beradi. Bu maqsadlarga erishish uchun davlat va xususiy sektorning ishlab chiqarish va ekologik xavflarni minimallashtirish borasidagi sa'y-harakatlari muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori."2019 – 2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida". 2019-yil 4-oktabr, PQ-4477-son. <https://lex.uz/docs/-4539502>.
2. O'zbekiston Respublikasining "Parij bitimini (Parij, 2015-yil 12-dekabr) ratifikatsiya qilish to'g'risida"gi 2018-yil 2-oktabr, O'RB-491-son qonuni
3. United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm.
4. Brundtland, G. (1987). "Our Common Future". World Commission on Environment and Development. Oxford University Press.
5. G. D. Sweeney. "The Green Economy Reader: Lessons in the Transition to a Sustainable World" (, 2013).
6. Robert Costanza. "The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital"// Nature, 1997
7. Markus Hagedorn. "Green Economy: A Sustainable Development Agenda" // Springer, 2016
8. Tim Jackson. "Prosperity Without Growth: Economics for a Finite Planet"// Routledge, 2009
9. A.V.Vaxabov, Sh.X.Xajibakiev va b. Yashil iqtisodiyot: Darslik / –Toshkent.: Universitet", 2020. -262 b.
10. Carolin Busch. Qush-Tepa canal to significantly impact Uzbekistan's agriculture. J. German Economic Team, NL 25 | July - August 2023. <https://www.german-economic-team.com/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>